

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 11.

V Ljubljani, 15. junija 1891.

Letnik IV.

Zelena.

Nobena druga zelenjadna rastlina ne zahteva toliko vlage, kolikor zelena; koder je manka, ostanejo gomolje majhne in pohabljene. Najvlažnejši prostor na vrtu ugaja zeleni, ako ga le dovolj zrahljamo in pognojimo. Rahljanje, gnojenje in škropljenje so torej glavni pogoji uspešnemu pridelovanju zelene.

Zelena sejemo ob začetku meseca februarja na gorko leho, ako je pa nimamo, pa v plitev zaboječek, katerega pokrijemo s steklom za tegadelj, da moremo vlago ravnati. Seme vzkali šele čez nekaj tednov. Kadar so rastlinice naredile četrty list, presadi jih na gorki lehi na drugo mesto, ako jih pa imaš v zaboji, presadi jih v drug tak zaboji. Sejalni zaboji morajo seveda imeti na gorkem, na pr. na izbenem oknu. Tako delaj, ako hočeš imeti zgodnjo zeleno.

Na prostem moreš zeleno sejati, kadar sneg izkopni in se zemlja odtaja. Na prostem sej zeleno prav plitvo, poteptaj posejano gredo z deščico in jo pridno škropi ob suhem vremenu.

Ob začetku maja sadi zeleno na grede po 40 cm narazen v vrste, ki so tudi po toliko široke. Navadno sadijo zeleno blizu vodnjakov, da imajo vodo takoj pri roki.

Z zeleno ob enem moreš saditi na gredo tudi salato, katera je uže porabljena dotle, kadar zelena potrebuje ves prostor. Po leti zeleno večkrat okoplji, ob deževnem vremenu jo zalivaj z gnojnico, in kadar so se naredile precej debele gomolje, tedaj jim potrgaj nekaj gorenjih korenin. Zadnje delo opraviš, ako s prsti odgrebeš okoli rastline površno zemljo ter z roko potrgaš vrhne korenine, le glej, da iz zemlje ne izpulíš rastline. Proti koncu meseca oktobra ali ob začetku meseca novembra poruj zeleno, potrgaj

Podoba 31.

ji vse drobne korenine in tudi le razen štirih do petih srčnih listov ne. Tako osnaženo zeleno shrani med pesek v klet, ki bodi toliko gorka, da ne zmrzuje v njej.

Kako ravnati, da se pridela bolj debelo in lepo sadje.

Kdor sadja ne potrebuje v drug namen nego za svojo domačo družino, bodisi sveže ali suho, briga se navadno prav malo za to, ali je lepo, ampak le gleda, da ga pridela mnogo in vsakovrstnega.

Drugače je pri pravih prijateljih sadjarstva, pri onih, ki poskušajo, kako pridelati lepšega sadja, posebno pa pri sadjarjih, kateri navadno v mesta prodajajo lepše sadje ter vedo, da se sadju boljše vrste cena zelo povikša, kolikor lepše in debelejšje je.

Znano je, da zdravo, krepko raztoče drevo rodeva lepše sadje, nego bolešno ali sicer hirajoče drevo. Zato je prvi čisto naravni pripomoček za pridelovanje lepega sadja vse ono, kar podpira in pospešuje rast sadnega drevja in kar odstranjuje njegove različne bolezni. V to vrsto pripomočkov spada okopavanje in gnojenje prsti okrog drevesa, preganjanje miši in drugega mrčesa, ovijanje debel s slamo, beljenje z apnom, mazanje drevesnih ran z mrzlim katranom, strganje mahu in stare kože, privezavanje mladih in podpitanje starejših sadnih dreves, otresavanje snega z dreves, obrezavanje suhih ali pregotih vej itd.

Dalje je gotovo, da redilna drevesna moč, katera je omejena, ne more vzrežati veliko število sadja tako lepega, kakor manjše število, zato je sadje toliko večje in lepše, kolikor manj ga je vzrediti drevesu. Naraven pripomoček, da se pridela lepše sadje, je torej, preobilno sadje, predno dozori, obrati, potem bo ostalo sadje gotovo lepše in debelejšje.

Tudi listje sadnega drevesa potrebuje živeža, zato nekateri sadju pomagajo, da je lepše in debelejšje, s tem, da odstranijo sadno perje.

In tako je znanih še več takih sredstev za umetno debeljenje sadja. Med njimi pa omenjamo le še enega, priporočanega po znanem nemškem sadjarji Lukas. On piše po svojih iskušnjah, pa priporoča za umetno debeljenje sadja pripraviti drevesno kožo podolgoma. Ako se prešibkemu drevesu z ostrim nožem podolgoma koža prereže po deblu, obrača se drevesni sok bolj na ranjene dele ter jih bolj redi, zaceli rane, in namen je dosežen. — Za debeljenje sadja priporoča Lukas prav to ravnanje. Koža one vejice, na kateri je sad, precepi se od sadu doli nekaj čez prvo rogovilo vejice na vsaki strani enkrat, drevesni sokovi se zato bolj stekajo proti oni vejici, in sad se vzredi skoraj do polovice debelejši nego sicer. Pa, ako se hoče namen popolnoma doseči, treba je vejico podpreti ali privezati, sicer se odlomi vejica ali celo veja, in namesto dobička ima človek škodo. — To ravnanje se ne da rabiti bolj zelo, ampak za prirejo nekaterih sadov posebne vrste, kateri se potem odlikujejo mimo družega sadja iste vrste po posebni, nenavadni velikosti. Pa izkušnje so potrdile, da se ta namen na ta način dobro dosega. Seveda treba drevesu tudi postrezati z dobro prstjo in obirati mu preobilno sadje.

Apno pri vrtnarstvu.

Pogostoma se prigodi, da zemljišča, po katerih je uže več let rasla zelenjad, vkljub močnemu gnojenju od leta do leta, bodisi gledé velikosti sadú, bodisi gledé množine, vedno manj donašajo dohodkov. Veliko škodljivega mrčesa se naseli v zemlji, in on mladim rastlinam posebno škoduje; po koreninah pa se nahajajo

škodljive glive, ki starejšim rastlinam škodujejo. Pa ne samo to zagleda oko opazovalčevu, temveč opazi tudi, da se veliko rastlin noče prav povoljno razvijati in razraščati. Ako take rastline bolj natanko preiskujemo, vidimo, da so njih male koreninice skoro vedno bolj ali manj nezdrave, torej bolne, gnile in trhle. V obližji Pariza in sploh drugih večih mest, v katera okoličani dan na dan na trg vozijo sočivje in zelenjad in so prisiljeni svoje pridelke vedno na istem zemljišči pridelovati, zgodi se to prav pogostoma. Zaradi tega so dali prst dotičnih zemljišč kemično preiskati. Pri preiskavanji so našli, da se nahaja v prsti prevelika množina proste kisline. S tem se je dobilo tudi potrebno sredstvo in zdravilo. Jeseni namreč so taki prsti prideljali razpadlega apna, in od tistih dob posipajo zemljo z določeno množico apna. S takim posipanjem sta se povrnila prsti normalno zdravje in rodovitnost. Škodljivi mrčes je izginil, in glive se niso več prikazale. Za tako rabo je dobro vsako apno, le razpadlo mora biti, a ne ugašeno. Prah od živega apna se seje po zemlji in s prstjo meša. Zato je dobro, če se tako posevanje vrši pri kopanju, takrat se namreč apno s prstjo najbolje pomeša. Posebno dobro za tako posevanje je plinovo apno (Gaskalk), ker ima tudi dušica v sebi, on pa je dobro gnajilo.

Občno zborovanje cesarjevič Rudolfovega sadjarskega društva za Spod. Štajer v Sv. Juriji ob južni železnici

18. dan velikega travna 1891.

Predposvetovanje se je vršilo na predsednikovem domu od $\frac{1}{2}$ do $\frac{3}{4}$ na 3. Pretresavalo se je vprašanje: Kako naj sadjarska društva Spodnje Štajerske skupno postopajo?

Navzočni so bili od domačega društva: G doktor Ipavic, ravnatelj, g. Franc Praunseis, vitez Berks in g. V. Jarc; iz Gotovelj so zastopali društvo „Kmetovalec“: Anton Goršek, Miha Steiner, Martin Antloga in Miha Zagode, iz Laškega: g. nadučitelj Valentinič, iz Šmarja: g. Stumberger.

O skupnem delovanju sadjarskih društev se je predlagalo: Sadjarska društva naj bi stopila v ožo svezo; vsako društvo naj bi po enega ali po številu ulov tudi po več zastopnikov izvolilo, ti pa izmed sebe predsednika, kateri bi se od slučaja do slučaja: ali tudi redno vsako leto shajali in pretresavali skupne reči, n. pr. udeležbe na razstavah (letos v Zagrebu), razprodavanje izvoznega sadja (kupci, prekupci) itd.

Od kar je odšel g. Matijašič iz Maribora, nimamo nobenega popotnega učitelja. Društva naj bi se skupno potezala, da spet dobimo nčitelja, večšega stroki in jeziku, odmeri pa naj se mu takšna plača, da bode z veseljem opravljal svoj posel, ne pa, da bi se, komaj vstopivši, že zopet iz službe odpravljal. Na višem mestu naj bi se predlagalo, da se iz onega prihranjenega denarja, kateri bi se bil moral dati popotnemu učitelju, dado sadjarskim društvom podpore.

Malo pred tretjo uro je otvoril predsednik g. dr. Ipavic v novem šolskem poslopij občno zborovanje. Po običajnem pozdravu zborovalcev, katerih se je zbralo okoli poldrug sto raznih stanov, od blizu in daleč, preide govornik k poročilu o društvenem delovanju v preteklem letu. Iz tega naj povzamemo nekatere točke.

Društvo je oddalo 900 požlahtnenih dreves po nizki ceni na razne strani, divjakov pa je razdelilo okoli 24 tisoč in primerno število cepičev najboljših vrst. Večino njih so dobile šole, oziroma šolski vrti ali krajna šolska svetovalstva, in sicer vsi brezplačno (razen poštnine): Zgornja Ponikva, Sv. Pavel v Savinjski dolini, Vojnik, Lechen bei Fresen, Kalobje, Sv. Križ — Steinzthal, Možgance, Sv. Jarnej, Sv. Duh, Kostrivnica, Sv. Peter pri Laškem, Slivnica, Tinje, Dramlje,

Spitalič, Sv. Florijan pri Rogatci, NovaCerkev, SladkaGora, Sv. Martin pri Gornjem Gradu, Cerkovec, Domova, Sv. Vid, Sv. Križ pri Ljutomeru.

Društvo obstoji zdaj že deseto leto in je razdelilo okoli $\frac{1}{2}$ milijona divjakov in okoli 10 tisoč požlahntjenih dreves.

Društvene račune sta pregledala in potrdila g. Franc Črnovšek, pek in gostilničar, in g. Matija Kavčič, trgovec, oba v Sv. Juriji. Konec meseca grudnia 1890. leta bilo je v društveni blagajnici 211.35 gld. ostanka. Isti računi so se potem odposlali visokemu c. kr. ministerstvu za poljedelstvo, katero je račune pregledalo in odobrilo.

Društvo se je udeležilo deželne razstave v Gradci ter bilo odlikovano s častnim diplomom, ravno tako se je udeležilo razstave na Dunaji, kjer je dobilo bronasto svetinjo.

Več naših udov se je po našem priporočilu naročilo kmetijski list „Kmetovalec“, ki v Ljubljani izhaja in ga naši udje dobivajo za polovico navadne cene. Ta list priporočamo onim zavednim kmetom, ki ga še ne poznajo, kajti onim, ki ga že poznajo, pač ga ni treba priporočati.

Društvo izreka dolžno zahvalo visokemu c. kr. ministerstvu na Dunaji, visokemu deželnemu zboru štajerskemu in slavnemu okrajnemu zastopu v Celji za naklonjene mu podpore. Naposled je govornik pozval navzočne, naj se spominjajo najvišega postavodajalca in zaščitnika, preljubljenega našega cesarja Frana Josipa, kateremu zakliče trikrat „živio“, kar je iz stoterih grl po šolski sobi krepko odmevalo.

Predsednik g. dr. Ppavie potem predstavi g. K. Valentiniča, nadučitelja iz Laškega. ter ga prosi, naj nam kaj pove o sadjarstvu iz svojih izkušenj. Gospod Valentinič je v jako obširnem, pa temeljito sestavljenem govoru poučeval poldrugo uro o vzgoji drevja. Svoj uk je pojasnoval z risanjem ter kazal in razlagal razno orodje in priprave. Ker je odbor odločil, njegov govor izdati v posebni knjižici, zato ga tukaj ne navajam podrobneje.

Z veseljem pa je pripoznatl živo zanimanje za sadjarstvo po naših krajih. Od leta do leta se opazuje očividni napredek. Dokaz temu je, da se niso udeležili zborovanja in posvetovanja samo bližnji, iz domače in iz osrednjih far, ampak tudi od 4—6 ur daleč so prišli udeležniki in zastopniki raznih društev, n. pr. iz Makol, iz Savinjske doline, iz Šmarja itd. Val. Jarc, tajnik.

Raznotere vrtnarske reči.

Gnojnica rabi, a vedno močno z vodo razredčena, z najboljšim uspehom v gnojenje ozelenelim rastlinam. Z gnojnico naj se poliva le ob deževnem ali vsaj oblačnem vremenu. Zelo mokro zemljo ali s snegom odeto treba polivati z manj ali čisto nič razredčeno gnojnico. Če gnojimo z gnojnico zelenim rastlinam, treba da stoji, z vodo razredčena, najmanj en dan, da se dobro prekuha, ker drugače posmadi rastline.

Hrostek grahar je neprijeten gost v grahu ter dela veliko škode. Graharja zatreš najlaže, ako ves piškavi grah, ki plava po vodi, vržeš v ogenj. Posebno pa glej, da ne bodeš takega graha sadil, ampak samo klenega in težkega. Prav pametno ravnaš, ako grah, predno ga spraviš, dobro presušiš, bodisi na peči ali v peči, samo pazi, da ne bode topla nad 45 Celzijevih stopinj. Izkušnja namreč uči, da ličinka ob tej toploti pogine, grah pa ostane vender še kaliv.